

Література

1. Добровольский В.И. Перспективы разведения в Европейской части СССР средиземноморских черных сосен / В.И. Добровольский // Начные труды УкрНИИЛХиАЛМ. – К. : Госиздатселихозлит, 1956. – Вып. XVIII. – С. 71-80.
2. Крюссман Г. Хвойные породы : пер. с нем. / Г. Крюссман. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1986. – 255 с.
3. Рева М.Л. Голонасинні дендропарку "Софіївка" / М.Л. Рева // Акліматизація й інтродукція нових рослин. – К. : Вид-во "Наук. думка". – 1965. – С. 88-89.
4. Скробач Т.Б. Сосна чорна (*Pinus nigra* Arn.) в лісових насадженнях західного регіону України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.01 – Лісові культури та фітомеліорація / НЛТУ України. – Львів, 2006. – 18 с.
5. Тахтаджян А.Л. Высшие растения / А.Л. Тахтаджян. – М.-Л. : Изд-во АН СССР, 1956. – Т. 1. – 448 с.
6. Тшук А.О. Деякі особливості таксації лісу в умовах Поділля / А.О. Тшук, В.І. Білоус, В.І. Порва. – Одеса : Изд-во "Маяк", 1966. – 58 с.
7. Щичко В.С. Сосна крымская и ее выращивание в условиях Крыма / В.С. Щичко. – Алушта : Изд-во УкрНИИЛХА, 1958. – 39 с.
8. Эйзенрейх Х. Быстрорастущие древесные породы : пер. с нем. / Х. Эйзенрейх. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1959. – 508 с.
9. Юр Н.В. Рост сосны обыкновенной и черной в культурах на севере Украинского Полесья / Н.В. Юр // Начные труды УСХА. – К. : Изд-во УСХА, 1978. – Вып. 221. – С. 4-6.
10. Guest S. A World Geography of Forest Resources / S. Guest, J. Write, E. Teclaff. – New York, 1956. – 665 p.

Юськевич Т.В., Скробач Т.Б., Смих В.М. Распространение *Pinus nigra* Arn. и *Pinus pallasiana* D.DON в лесных насаждениях Западного региона Украины

Обобщены сведения относительно распространения сосны черной и сосны крымской в лесных насаждениях лесохозяйственных предприятий Западного региона Украины. Приведены количество и площади лесных насаждений с участием исследуемых видов.

Ключевые слова: Интродукция, интродуценты, сосна черная, сосна крымская, лесные насаждения.

Yuskevych T.V., Skrobach T.B., Smikh V.M. Distribution *Pinus nigra* Arn. and *Pinus pallasiana* D.DON in forest stands of western region of Ukraine
Generalized information distribution *Pinus nigra* Arn. and *Pinus pallasiana* D. Don in the forest stands of western region of Ukraine. Information is resulted of the areas of the forest stands of western region of Ukraine.

Keywords: Introduction, introduced species, austrian pine, forest planting.

УДК 712.413:502.63:711

Доц. Д.І. Бідолах¹, канд. с.-г. наук;

доц. Ю.Г. Гринюк¹, канд. с.-г. наук; доц. В.С. Кузьович¹, канд. с.-г. наук;

доц. Я.М. Шляхта, канд. с.-г. наук – БАТІ НУБІП

ЛАНДШАФТНА РЕКОНСТРУКЦІЯ МІСЬКИХ ПАРКІВ ЯК ЗАСІБ КОМПЕНСАЦІЇ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ЗБИТКІВ

Проект реконструкції міського парку м. Зборів Тернопільської області виконано на основі функціонального зонування території зі врахуванням компонентів існуючого ландшафту та естетично-рекреаційних і санітарно-гігієнічних завдань. Роз-

роблено низку заходів для пристосування парків невеликої площі до високих антропо-навантажень.

Ключові слова: урбанізація, парк, ландшафтна реконструкція.

Урбанізація – це об'єктивний процес підвищення ролі міст в розвитку суспільства, обумовлений закономірностями розвитку людської цивілізації. Ріст міст, зростання промисловості, концентрація трудових і фінансових ресурсів, розвиток культурних і політичних функцій – усе це має як позитивні, так і негативні наслідки урбанізації. Причому основна маса урбанізаційного негативу пов'язана з екологічними збитками: продукуванням сміття, деградацією штучного міського середовища, шкідливою дією на здоров'я внаслідок забруднень, а також стресових факторів [4, 6]. У сучасній Україні проблеми урбанізації набули специфічного характеру: розвал комунального господарства, занепад культури та самосвідомості населення, нехтування владою елементарними потребами людей призвело до масового винищення зелених насаджень, хаотичної забудови та засмічування територій парків і скверів. Озеленення населених місць, створення місць відпочинку та рекреації становлять надзвичайно складну і актуальну проблему як для великих міст, так і для села. Згідно з містобудівельними нормативами до 50 % території міста повинно відводитися під зелені насадження. Таке співвідношення озелененої і забудованої території забезпечує необхідні санітарно-гігієнічний і архітектурно-планувальний ефекти [3,4].

Парк культури і відпочинку міста Зборів було закладено у 1959 р. на території 5,37 га. Сміливо втілюючи плани партії з підвищення культурного рівня життя трудящих, такі парки масово створювало тодішнє керівництво у великих і малих містах і селищах, їх створювали швидко, часто без врахування архітектурно-художніх принципів композиції та функціонально-організаційних перспектив використання території. Не завжди брали до уваги особливості ландшафтів, еколого-біологічні та декоративні властивості рослинного матеріалу. Однозначно переважав регулярний (геометричний) стиль розбивки ділянки: рядові та алеїні (здебільшого загущені) посадки дерев і чагарників, прямі доріжки. Такий спосіб давав змогу швидко і без великих коштів створити зімкнене насадження, котре забезпечувало тінь і затишок, а дефіцит саджанців декоративних форм, особливо популярних у сучасному озелененні шпилькових видів, призводив до широкого використання широколистяних порід дерев, зокрема лип, кленів та каштанів. Надзвичайно розповсюдженими в парках того часу були різні види та відміни тополі (дерева "малого" довголіття [5]), яка, завдяки швидкому росту, є досить ефективною для озеленення у молодості, але у зрілому віці втрачає свої оздобні та оздоровчі властивості, заважає росту сусідніх рослин та створює інші проблеми як для садівників, так і для відвідувачів парків.

Від часу закладення яких-небудь значних доглядових робіт за деревними насадженнями парку, на жаль, не проводили. Внаслідок довготривалої "кризи" на культурні, рекреаційні, природоохоронні цілі стабільно не вистачає коштів, що поступово призвело до занепаду санітарно-екологічного стану зелених насаджень. За цей час зруйнувалися здебільшого будівлі й інженерні споруди парку, деревостани занепали, пошкоджені і сухостійні дерева, які

¹ Брежанський агротехнічний інститут;

своєчасно не усувалися, почали загрожувати життю й здоров'ю відвідувачів... Такий стан речей спонукав новообрану владу історичного міста до пошуків дешевих, але ефективних способів відродження парку та відновлення його екологічних та соціальних функцій. Було поставлено завдання шляхом реконструкції відновити та омолодити деревостани, змінити стиль, покращити архітектурно-планувальні параметри парку з урахуванням ландшафтних компонентів території, збільшити пропускну спроможність та рекреаційні можливості парку.

Метою роботи було розробити проект реконструкції парку, котрий можна втілити з мінімальним кошторисом та максимальною ефективністю: стояло завдання оновити, освітлити та оздоровити зелені насадження парку, оптимізувати на ландшафтній основі його інфраструктуру (доріжки, майданчики, освітлення, малі архітектурні форми, партерні ділянки, зони активного і тихого відпочинку тощо), опрацювати систему агротехнічних заходів з посадки та догляду за деревами. Основою методики виконання проекту слугувала чинна нормативна база проектування об'єктів озеленення та загально-визнані літературні напрацювання [1-5].

Внаслідок виконання проекту проведено ландшафтно-естетичний аналіз та функціональне зонування території парку; інвентаризацію існуючої деревної рослинності парку, складено асортимент рослин, створено генеральний та дендрологічний плани об'єкта, посадкові креслення, розроблено перспективні заходи з посадки дерев і чагарників, влаштування газонів тощо. Під компонентами природного ландшафту розуміють рельєф, гідрологію, клімат, ґрунти і т. ін., а під елементами – окремі характерні об'єкти, за допомогою яких формується садово-парковий ландшафт – форми рельєфу, види рослинності, водойми, архітектурні споруди, малі форми, скульптури тощо [3-5]. Л.І. Рубцов також виділяє менші ландшафтні одиниці – пейзажні картини [5].

Зборівщина входить до географічної зони Опілля, що є найвищою і найбільш розчленованою частиною Подільського плато. В основному територія району рівнинна, лише подекуди здіймаються високі горбисті пасма, які нагадують краєвиди Карпат, але поступово переходять у широкі долини. Внаслідок вивчення існуючого ландшафтного середовища в парку виділено шість фацій, детермінованих передусім однорідністю екологічного режиму: рельєфом, вологістю ґрунту та домінуючими породами деревостану. Усі вони є похідними і сформувався внаслідок штучного впровадження різних деревних видів: тополі чорної, липи сердцелистої, клена гостролистого, клена ясенolistого, модрина польської, берези повислої. Встановлено, що схема розташування пішохідних доріжок, споруд та рельєф парку найбільше відповідають променевому типу зонування, адже уся мережа шляхів виходить променями від розташованого у центрі парку майданчика з пам'ятником Хмельницькому. Таким чином територію парку поділено умовно на кілька функціональних зон. Фасадну зону розміщено вздовж тротуару головної вулиці. Тут проведено радикальне прорідження вельми загущених дерев, а прокладена подвійна замощена бруківкою доріжка оточена клумбами і рабатками привабить відвідувачів, особливо мам з дітьми скористатися цією зоною для прогу-

лянок і ігор. На місці усунутих дерев запроєктовано квітники, газонний партер, оздоблений хвойними та листяними чагарниками з перевагою сланких та низькорослих форм.

Ще одну партерну зону з геометричним плануванням запроєктовано при головному вході до парку та біля військового меморіалу загиблих червоноармійців. Залишається ансамбль з дерев ялини колючої (*f. glauca*). Тут також проектується істотне прорідження дерев, обрізка крон, влаштування клумб і висадження низькорослих декоративних хвойних видів: кулясті туї і кипарисовики, тиси, сланкі ялівці тощо. Зони тихого відпочинку формуватимуться на тильних ділянках парку, де на місці зрубаних перестиглих тополь і акацій планується створити мішані куртини з молодих хвойних і листяних дерев. Поодинокі старі дерева липи, граба, кленів, ясена зеленого і акації, що залишаться на цих ділянках, урізноманітять ландшафт і сприятимуть перетворенню попередніх регулярних насаджень на живописні ландшафтні. Центральна зона займає геометричний центр парку довкола пам'ятника Богданові Хмельницькому і слугуватиме об'єднуювальним центром для усієї решти території завдяки радіальному збігу основних мощених доріжок та проїздів парку. Центральна зона збереже найбільше дерев, посаджених у 1959-1963 рр., котрі після обрізання й формування крон створять затишний, напівпроникливий для сонячних променів, затінок над лавками і місцями відпочинку.

Дитяча зона відгороджується живоплотом з граба, який створить щільну вітротривку стіну, дитяча площадка зберігає поодинокі дерева лип, черешні та яблуні, що своїми ажурними кронами створять тінь і затишок. В цій зоні передбачено влаштування дитячих споруд, як-то гойдалок, каруселей, ковзальних гірок та інших.

Масово-видовищна зона розміщена на північний схід від пам'ятника. Тут розташовані танцюмайданчик і "зелений" амфітеатр. Ці споруди перебувають у аварійному стані, але після відповідної реконструкції будуть осередками відпочинку молоді (танцюмайданчик) та пенсіонерів і дітей (амфітеатр). Попередній розрахунок балансу території парку наведено в таблиці.

Табл. Баланс території парку ім. Б. Хмельницького після реконструкції

№ за/п	Категорія площі	Площа	
		га	%
1	Зімкнені деревостани	1,93	36
2	Незімкнені насадження (молоді посадки)	1,56	29
3	Чагарники і живоплоти	0,16	3
4	Газони	0,43	8
5	Альпінарії і рокарії	0,05	1
6	Клумби і квітники	0,11	2
7	Доріжки з твердим покриттям (бетон, камінь)	0,38	7
8	Доріжки з м'яким покриттям (ґрунт, гравій, пісок)	0,43	8
9	Капітальні споруди	0,11	2
10	Дитячі майданчики	0,21	4
Разом		5,37	100

Висновки. Під час ландшафтно-реконструкції парку культури і відпочинку у м. Зборів та польові обстеження низки інших парків регіону вияви-

лено багато спільних рис проблеми відродження занедбаних зелених насаджень провінційних міст Галичини. Нагальним завданням є розроблення технології поступової зміни породного складу парків, закладених у 50-60-ті рр. XX ст. Ці об'єкти закладалися геометрично – лінійним методом з використанням обмеженої кількості порід, причому, переважала, зазвичай, швидкоросла тополя. Сьогодні такі парки потребують втручання з вилученням перестиглих та фаутих дерев, радикальним освітленням насаджень, створення партерних зон, дитячих і гральних майданчиків. Основою проектів реконструкції повинні стати ландшафтний аналіз та функціональне зонування території. Інфраструктуру міських парків потрібно якнайбільше урізноманітнювати, сучасний парк має виконувати поліфункціональну роль: одночасно – і місця тихого відпочинку, і виставкових майданчиків, закладів харчування на природі, дитячих ігрових резервацій, спорт- та артоб'єктів тощо. Такі завдання можна вирішувати тільки шляхом впровадження зонування, насичення території малими архітектурними формами, розважальними закладами, гідропорадами та урізноманітненням рослинності. Ландшафтна реконструкція парків і активне їх залучення до рекреації та культурно-естетичного відпочинку частково компенсують негативні наслідки урбанізації.

Література

1. Богоява И.О. Озеленение населенных мест / И.О. Богоява, В.С. Теодоронский. – М. : Агропромиздат, 1990. – 239 с.
2. Горохов В.А. Городское зеленое строительство / В.А. Горохов. – М. : Стройиздат, 1991. – 416 с.
3. Кучерявий В.П. Озеленения населенных мест : підручник / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2005. – 456 с.
4. Нефедов В.А. Архитектурно-ландшафтная реконструкция как средство оптимизации городской среды : дис. д-ра архитектуры: спец. 18.00.04 – Містобудування та ландшафтна архітектура. – СПб., 2005. – 329 с.
5. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков / Л.И. Рубцов. – М. : Стройиздат, 1979. – 188 с.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/урбанізація>.

Бидолах Д.И., Гринюк Ю.Г., Кузьович В.С., Шляхта Я.М. Ландшафтная реконструкция городских парков как способ компенсации урбанизационных потерь

Проект реконструкции городского парка г. Зборова Тернопольской области выполнен на основе функционального зонирования территории с учетом компонентов существующего ландшафта, а также эстетических, рекреационных и санитарно-гигиенических задач. Разработан ряд мер для адаптации парков небольшой площади к высоким антропогенным нагрузкам.

Ключевые слова: урбанизация, парк, ландшафтная реконструкция.

Bidoloh D.I., Hrynyuk Yu.G., Kuziovych V.S., Shlahta I.M. Landscape reconstruction of the city parks as a compensation for the urbanization losses

The project of reconstruction of the recreation park in Zboriv (Ternopil region) have made by a functional zoning, there have changed style and improved architectural and planning parameters of the park have done. The typical measures are proposed for the accommodate small area parks to high anthropogenic press.

Keywords: urbanization, park, landscape reconstruction.

УДК 911.2:630 (292.452)

Асист. П.С. Теліш, канд. геогр. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ВЕРХНЬОДНІСТРОВСЬКИХ БЕСКИДІВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Проведено аналіз лісокористування у Верхньодністровських Бескидах. Проаналізовано використання ресурсів деревини, побічні лісові користування, використання лісів для потреб мисливського господарства, користування лісами в культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних та науково-дослідних цілях.

Ключові слова: Верхньодністровські Бескиди, лісові ресурси, лісокористування.

Лісові ресурси Карпат мають багатогранне значення у житті суспільства. З одного боку, ліси є джерелом сировини для різних галузей господарства, а з іншого, виконують важливі кліматорегулятивну, водорегулятивну, ґрунтозахисну та соціальну (оздоровчу) функції. З огляду на це, наше дослідження мало за мету проаналізувати сучасний стан використання лісових ресурсів у Верхньодністровських Бескидах. Верхньодністровські Бескиди займають північно-західну частину Скибових Карпат. З огляду на невеликі абсолютні висоти ліси регіону значно трансформовані, що істотно знижує їхню еколого-стабілізаційну роль.

Згідно з даними метеостанції Турка (587 м н. р. м.), середня річна температура в регіоні становить 5,6°C, а середня річна кількість опадів – 844 мм. У гірській місцевості переважають порівняно родючі бурі лісові ґрунти. Такі природні умови сприятливі для вирощування високопродуктивних хвойно-широколистяних лісів. За ландшафтным районуванням (Муха, 2003), у Верхньодністровських Бескидах виділяють два індивідуальні ландшафти (Верхньодністерський – 825,6 км² та Орівський – 486 км²) і шість висотних місцевостей [2]. Основні показники стану використання лісових ресурсів Верхньодністровських Бескидів ми проаналізували для лісів двох найбільших лісокористувачів регіону – державного підприємства (ДП) "Старосамбірське ЛМГ" 25363 га, (57 % лісового фонду) та Старосамбірського дочірнього лісгосподарського підприємства (ДЛГП) "Галсілля" 18721 га (43 % лісового фонду).

Використання деревних ресурсів лісу. У державних лісах Верхньодністровських Бескидів у процесі головного користування протягом 2009 р. було заготовлено 15,69 тис. м³ деревини (площа, на якій здійснювали рубання головного користування становить 76,7 га) (табл. 1). Лише близько 18,8 % запасу було заготовлено під час поступових рубань в лісах, які виконують переважно природоохоронні функції, 81,2 % запасу – заготовлено у експлуатаційних лісах (з них лише близько 19 % – під час суцільних рубань і 81 % – під час поступових рубань головного користування).

У державних лісах Верхньодністровських Бескидів у процесі здійснення проміжного користування у 2009 р. заготовлено 25,24 тис. м³ деревини (площа, на якій здійснювали доглядові рубання, становить понад 606,9 га) (табл. 2).